

Ольвійська Декларація Університетів: Академічні свободи, університетська автономія, наука і освіта для сталого розвитку

Преамбула

Ми, президенти, канцлери, ректори та віце-ректори університетів України та країн світу, вчені, керівники наукових, громадських інституцій та об'єднань, діяльність яких спрямована на освітню сферу, що підписалися нижче, ті, що зібралися на Міжнародній конференції «Ольвійський форум – 2009» у Ялті, Україна, 11-14 червня 2009 року, враховуючи, що необхідність прийняття стратегії сталого розвитку людства визнана більшістю освічених людей у світі, висловлюємо надію на те, що університети, уряди та народи країн світу, як ніколи раніше, мають усвідомити провідну та відповідальну роль університетів у закладенні основ сталого розвитку світової спільноти і неможливість успіху цієї ролі без надання університетам автономії та академічних свобод,

пам'ятаючи про те, що у Преамбулі Великої Хартії Університетів проголошується, що: «... майбутнє людства значною мірою залежить від культурного, наукового і технічного розвитку, зосередженого в центрах культури, знання і досліджень, якими є справжні університети;

... університети повинні давати майбутнім поколінням освіту і виховання, що навчають їх, а через них інших, поважати велику гармонію навколишнього середовища і самого життя»,

нагадуючи про те, що у Хартії основних прав Європейського Союзу «гарантується свобода художньої творчості та науково-дослідної діяльності. Дотримується свобода викладання у вищих навчальних закладах» (ст. 13),

беручи до уваги відповідні міжнародні акти, в тому числі:

- Лімську Декларацію «Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів»;
- Декларацію Глазго «Сильні університети для сильної Європи»;
- Телуарську Декларацію «10-кроковий план дій»;
- «Стратегію Європейської економічної комісії ООН з освіти в інтересах сталого розвитку»;

звертаючи особливу увагу на те, що у ст. 54 Конституції України «громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості»,

приймаємо та урочисто проголошуємо **Ольвійську Декларацію Університетів: Академічні свободи, університетська автономія, наука і освіта для сталого розвитку,**

сповнені рішучості зробити все необхідне для досягнення цілей сталого розвитку,
ми проголошуємо таке:

Стаття 1. Основні поняття

1.1. **Академічна свобода** – це свобода здійснювати свою академічну діяльність у рамках, що визначені етичними правилами академічної спільноти і міжнародними практиками, без будь-якого зовнішнього тиску.

1.2. **Академічна спільнота** – усі особи, що беруть участь у наукових дослідженнях, здобуванні та обміні знаннями (викладачі, вчені, адміністрація та аспіранти, докторанти, студенти).

1.3. **Університетська автономія** – незалежність вищого навчального закладу від держави та інших суспільних сил у забезпеченні академічних свобод через право університету самостійно ухвалювати рішення щодо внутрішньої організації та управління, розподілу фінансових ресурсів та генерування доходів, адміністрування і встановлення власної лінії поведінки (місії) у сфері освіти, науково-дослідної роботи, викладання й інших пов'язаних із цим видах діяльності.

1.4. **Сталий розвиток університетської системи освіти** – це процес, який забезпечує зміни університету з упередженням запитів у регіоні, не порушуючи його безпеки, та приводить до підвищення якості діяльності як діючої академічної спільноти, так і її майбутніх поколінь.

Стаття 2. Академічні свободи

2.1. Усі права людини універсальні, неподільні, взаємозалежні і взаємозв'язані. Міжнародне співтовариство мусить ставитися до прав людини глобально, на справедливій і рівній основі, з однаковим підходом і увагою. Уряди країн світу зобов'язані поважати і забезпечувати усім людям, зокрема, членам академічної спільноти, свободу думки, совісті, віросповідання, слова, зборів і об'єднань, право на свободу і безпеку особистості та свободу пересування.

2.2. Невід'ємною частиною основних прав людини є право на розвиток, як універсальне і невід'ємне право, що базується на втіленні концепції сталого розвитку для задоволення потреб XXI століття.

2.3. Університетська система освіти України спрямована на активну участь у досягненні глобальної мети – забезпечити сталий розвиток цивілізації. Для досягнення означеної мети університетська система освіти призначена створити умови, в тому числі для освіти усіх крізь усе життя: у зручний час; у зручній формі; в індивідуальному темпі; в індивідуальному обсязі за обраним змістом та напрямом.

2.4. Усі члени академічної спільноти мають право виконувати свої функції без будь-якого втручання або примусу з боку держави чи іншого джерела. Вони також мають право вільно повідомляти про висновки своїх досліджень і публікувати їх без цензури, крім випадків визначених законодавством України та міжнародними правовими актами.

2.5. Жодні стандарти, типові навчальні плани та програми не повинні обмежувати свободу визначення структури та змісту освіти, форм і методів навчальної роботи викладачів університету, оскільки жодне покоління не може підкорити своїм законам покоління майбутні.

2.6. Академічна свобода включає відкритий доступ до інформації, за виключеннями, передбаченими законодавством, у тому числі до наукової інформації через розвиток відкритих електронних архівів (університетських інституційних репозитаріїв), відкритих електронних журналів українських університетів, та можливість вільно підтримувати стосунки зі своїми колегами у будь-якій частині світу.

Вільний доступ до наукової інформації є важливою складовою наукових досліджень у сучасному глобальному світі, запорука для подальшого розвитку науки, освіти та суспільства, інтеграції України до світової академічної спільноти.

2.7. Держави повинні вживати усіх можливих заходів для планування, організації і запровадження безоплатної системи вищої освіти для всіх випускників середніх навчальних закладів та інших людей, які можуть довести здатність навчатися на цьому рівні.

2.8. Доступ до академічної спільноти повинен бути однаковим для всіх членів суспільства без будь-яких обмежень. На основі власних здібностей кожна людина має право без будь-якої дискримінації стати членом академічної спільноти – як аспірант, докторант, студент, викладач, вчений або адміністрація.

2.9. Усі члени академічної спільноти мають право на свободу об'єднань із іншими членами, включаючи право створювати і ставати членами необмеженої кількості незалежних наукових центрів та професійних спілок для захисту своїх інтересів.

2.10. Жоден учений не повинен та не може примушуватися включати іншу людину в список співавторів своєї наукової публікації, якщо ця людина не зробила значного внеску до даного дослідження.

2.11. Забезпечення інтелектуальної свободи жодним чином не передбачає виправдання фальсифікації результатів наукових досліджень, плагіату, іншого несанкціонованого використання чужої інтелектуальної власності.

2.12. За вченими визнається право на помилку. Вчені несуть інтелектуальну та моральну відповідальність за помилковість та проблематичність своїх результатів, проте, вони не повинні підлягати за це жодному переслідуванню чи покаранню, за умов не нанесення шкоди у будь-якій формі іншим членам суспільства.

2.13. Учені несуть моральну відповідальність за результати їх наукових робіт і відкриттів. Жоден вчений не повинен та не може бути зобов'язаний проти його волі брати участь у проектуванні або створенні зброї будь-якого виду, дозволяти застосовувати його знання чи наукові навички до розвитку технологій, небезпечних для людства, що є злочином.

Стаття 3. Університетська автономія

3.1. Держава не має права, крім визначених у законодавстві випадків, втручатися у діяльність університетів. Вона має захищати автономію університетів від будь-якого посягання на неї. Ефективне використання академічної свободи і відповідальність, що покладена на заклади освіти, потребують високого ступеня автономності університетів.

3.2. Університетська автономія має здійснюватися демократичними засобами, які включають активну участь усіх членів академічних спільнот. Усі члени академічних спільнот повинні мати право і змогу без будь-якої дискримінації брати участь у проведенні академічних і адміністративних заходів. Усі органи управління університетів

повинні обиратися в результаті вільних виборів і включати членів різних секторів академічної спільноти.

3.3. Фундаментальна властивість університетської автономії – спроможність університетів адаптуватися та проявляти гнучкість, необхідну для реагування на зміни, що відбуваються в суспільстві. Університетська автономія забезпечується наданням університетам необхідної свободи дій та можливостей для визначення ними свого місця у світі.

3.4. Університетська автономія передбачає права університету на:
визначення структури та змісту освіти, форм і методів навчальної та дослідницької роботи, а не тільки змісту освіти;
нероздільні викладання і дослідницьку роботу для того, щоб навчання в них відповідало потребам, що змінюються, запитам суспільства і досягненням у науковому знанні;
визначення планів прийому студентів, аспірантів, докторантів із достатнім державним фінансуванням, що відповідає міжнародним практикам, та відповідно до угод із підприємствами, установами, організаціями, громадянами, а не тільки з урахуванням державного замовлення;
встановлення і присвоєння наукових ступенів та вчених звань університету;
самостійне прийняття рішень щодо внутрішнього управління та фінансування;
визначення місії, власної стратегії у сфері науково-дослідної роботи;
інші повноваження, що пов'язані з діяльністю університету, а не тільки ті, що делегують вищому навчальному закладу відповідно до його статусу державні органи управління освітою.

3.5. Право університету самостійно визначати структуру та зміст освіти, форми та методи навчальної і дослідницької роботи повинно бути гарантовано законодавчо. Освітні стандарти можуть визначати лише рівні кваліфікації таким чином, щоб забезпечувати свободу для прогресивних змін у змісті освіти. Вони не повинні визначати зміст навчання та мають носити рекомендаційний характер.

3.6. Університетська автономія передбачає зобов'язання університету керуватися у своїй діяльності Статутом, затвердженим Постановою Кабінету міністрів України (відповідним керівним органом іншої країни), що виключає зовнішнє втручання (зі сторони органів управління або інших організацій) у питання внутрішньої організації та управління, розподілу фінансових ресурсів, отриманих із позабюджетних джерел, найму персоналу, визначення умов навчання, свободи викладання, проведення наукових досліджень та здійснення творчих проектів.

3.7. Університетська автономія передбачає контроль як над основними засобами, такими, як майно та нерухомість, так і в області кадрової політики, готовність і повну підзвітність та відповідальність як перед внутрішньою академічною спільнотою, так і перед суспільством у цілому.

3.8. Університети закликають уряд визнати принципи університетської автономії, що підкріплює їх різноманітні місії, в тому числі:

академічної автономії (навчальні плани, програми та наукові дослідження);
фінансової автономії (виділення бюджету єдиною сумою);
організаційної автономії (організаційна структура університетів);
автономії в області кадрової політики (найм, звільнення, заробітна плата та просування по службі).

Стаття 4. Наука і освіта для сталого розвитку

4.1. Університетам потрібно визначити власні завдання з урахуванням нинішніх і майбутніх потреб суспільства, виходячи з того, що вища освіта має найважливіше значення для досягнення необхідного рівня сталого розвитку, для підвищення рівня життя й забезпечення внутрішньої і міжнародної гармонії та миру на основі прав людини, демократії, толерантності та взаємоповаги.

4.2. При визначенні пріоритетів своїх програм і структур університетам слід використовувати свою автономію й високий академічний рівень для того, щоб сприяти сталому розвитку суспільства та вирішенню проблем, які постануть перед ним у майбутньому.

4.3. Для того, щоб бути ефективною, наука і освіта для сталого розвитку повинні розглядатися у двох аспектах:

- через імплементацію ідей сталого розвитку в усі відповідні дослідження, навчальні дисципліни, програми і курси;
- через організацію занять за конкретними тематичними програмами і курсами.

4.4. Наука і освіта для сталого розвитку повинна сприяти розумінню суті глобальних, регіональних, національних і місцевих екологічних проблем шляхом приділення основної уваги не тільки дії на навколишнє середовище, але й соціально-економічним наслідкам, розглядаючи як природне, так і антропогенне змінене навколишнє середовище.

4.5. Необхідним є включення принципів сталого розвитку в навчальні програми і спеціальні курси на всіх рівнях вищої освіти, особливо у процесі первинної підготовки викладачів.

4.6. Органам, відповідальним за питання освіти, при відповідній підтримці з боку неурядових організацій, слід сприяти проведенню всіх видів програм освіти дорослих, щоб забезпечити безперервність освіти у галузі навколишнього середовища і розвитку.

4.7. Необхідною умовою освіти для сталого розвитку суспільства є зміцнення зв'язків між природничими, економічними, політичними і суспільними науками в рамках як міждисциплінарних, так і спеціалізованих досліджень.

4.8. Необхідною умовою науки для сталого розвитку є забезпечення належного балансу при проведенні міждисциплінарних, багатодисциплінарних і спеціалізованих досліджень.

4.9. Університетам слід сприяти включенню в усі навчальні програми концепцій у галузі навколишнього середовища і розвитку, в тому числі демографії, зокрема, аналізу причин виникнення серйозних проблем у галузі навколишнього середовища і розвитку в місцевому контексті, використовуючи найбільш точні наукові дані та інші відповідні

джерела знань.

4.10. Освіта для сталого розвитку потребує переорієнтації основної уваги із забезпечення знань на опрацювання проблем і відшукування можливих рішень. В освіті слід зберігати традиційний акцент на викладання окремих предметів і в той же час відкрити можливості для багатобічного і міждисциплінарного аналізу ситуацій реального життя.

4.11. Освіта для сталого розвитку має застосовувати широкий діапазон методів навчання, і, зокрема, активних методів, орієнтованих на конкретні процеси і відшукування рішень, адаптованих до потреб студентів, академічної спільноти та суспільства.

4.12. Важливо прагнути, щоб усі студенти набували відповідних знань про сталий розвиток і були інформовані про вплив рішень, які йдуть врозріз зі сталим розвитком.

4.13. Під час навчання слід заохочувати розвиток системного, критичного і творчого мислення та відношення до життя, де відбивалися б місцеві і глобальні проблеми. Все це є необхідною умовою для діяльності в інтересах сталого розвитку.

4.14. Необхідно сприяти навчанню і професійній підготовці вчених не тільки в їх відповідних галузях знань, а й також у плані їхньої здатності виявляти екологічні, економічні, політичні, юридичні, моральні, освітні, медичні та інші аспекти, враховувати і використовувати їх у рамках проектів наукових досліджень і розробок.

4.15. Слід заохочувати наукові дослідження, які можуть позитивно вплинути на освіту для сталого розвитку, разом із тим, необхідно проводити обмін результатами наукових досліджень і розробок на місцевому, регіональному і глобальному рівнях та забезпечувати їх застосування на різних рівнях освіти і практичної діяльності.

4.16. Слід поліпшувати матеріальну базу освіти з орієнтацією самоуправління автономних університетів на сталий розвиток.

4.17. Університетам слід розвивати свою здатність виступати із застереженнями у світлі аналізу виникаючих соціальних, культурних, економічних і політичних тенденцій на основі полідисциплінарного і трансдисциплінарного підходу з приділенням особливої уваги знанням фундаментальних соціальних питань, зокрема, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку, налагодженням міжкультурного діалогу і формуванням культури світу.

4.18. Будь-яка освітня установа в цілому, включаючи аспірантів, докторантів, студентів, викладачів, вчених, адміністрацію та інший персонал, а також батьків, повинна дотримуватися принципів сталого розвитку.

Лідери університетів України та країн світу, наукових, громадських інституцій та об'єднань, діяльність яких спрямована на освітню сферу, що підписалися нижче, від імені своїх організацій, беруть на себе зобов'язання зробити усе від них залежне для того, щоб кожна держава, а також зацікавлені наднаціональні організації, формували свою політику, спираючись на положення цієї Декларації, що виражає одностайне

бажання, вільно визначене і проголошене.

Ялта, Україна, 12 червня 2009 року